ISSN: 2522-9699, 2616-5007

DOI 10.33930/ed.2019.5007.59(5-6)-2
УДК 159.9:001.8:159.923.2

СЕРВІСИ ШІ ПРИ РОЗРОБЦІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОТЕХНІК КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

О. П. Кивлюк
О. М. Хлонь

Анотація.

Актуальність теми дослідження *зумовлена посиленням процесів глобалізації та цифровізації, розвитком мультикультурної взаємодії та активним упровадженням технологій ШІ у сферу соціально-психологічної допомоги. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України особливого значення набуває надання доступної та ефективної підтримки різним соціальним групам, зокрема біженцям, внутрішньо переміщеним особам, військовим і постраждалим від насильства, у тому числі в онлайн-форматі. Це актуалізує потребу у вдосконаленні психотехнік консультування та особистісного розвитку з урахуванням мультикультурного й технологічно опосередкованого середовища.*

Постановка проблеми. *Цифровізація та зростання мультикультурної взаємодії змінюють традиційні форми роботи фахівця соціальної сфери й ускладнюють інтерпретацію особистісних, поведінкових і культурних проявів соціально-психологічної допомоги. Використання сервісів ШІ відкриває нові можливості для вдосконалення психотехнік консультування, однак потребує наукового осмислення їхніх переваг, обмежень і ризиків.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. *Сучасні дослідження зосереджені переважно на впливі ШІ на психологічну практику, цифровій ідентичності, міжкультурній комунікації, психологічній безпеці та онлайн-консультуванні (П. Севост'янов, В. Клімушев, Г. Клімушева, В. Коваленко, О. Шаповалов, В. Оверчук, О. Панухник, Д. Олійник та інші). Зарубіжні автори також активно вивчають ефективність ШІ-чат-ботів у підтримці психічного здоров'я, можливості великих мовних моделей та ризики, пов'язані з їх використанням (C.-H. Im, M. Woo, M. Heinz, D. W. Sue, W. Zhao, S. Farquhar, J. Kossen, L. Kuhn, Y. Gal та інші). Водночас у науковій літературі відсутній цілісний підхід, який інтегрував би різні наукові розвідки в єдину модель удосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі із застосуванням ШІ.*

Постановка завдання. *Теоретичне обґрунтування ролі ШІ-сервісів у розробці інноваційних підходів до вдосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі, із виявленням переваг і обмежень їх використання.*

Виклад основного матеріалу. *У статті здійснено теоретичне обґрунтування ролі сервісів штучного інтелекту у розробці інноваційних підходів до вдосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі. Проаналізовано тенденції цифровізації соціально-психологічних практик та перенесення консультативних процесів у віртуальний простір. Розкрито проблему аватару соціальної мережі та реальної особистості при онлайн-взаємодії. Систематизовано переваги сервісів штучного інтелекту та обґрунтовано критичні обмеження.*

Висновки. *Інтеграція ШІ-сервісів у соціально-психологічне консультування розширює можливості фахівця, підвищує доступність допомоги та сприяє вдосконаленню психотехнік у мультикультурному цифровому середовищі. Водночас обмеження ШІ, пов'язані з емпатією, достовірністю інформації, конфіденційністю та особливостями цифрової ідентичності, потребують критичного й етично виваженого підходу до його використання. Ефективне застосування ШІ має ґрунтуватися на*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

технологічній грамотності та культурній компетентності фахівця, залишаючись допоміжним інструментом, а не заміною безпосередньої професійної взаємодії.

Ключові слова: *штучний інтелект, психотехніки консультування, мультикультурне середовище, соціально-психологічна допомога, великі мовні моделі (LLM), цифрове середовище.*

AI SERVICES IN DEVELOPING INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING PSYCHOLOGICAL TECHNIQUES FOR COUNSELING AND PERSONAL DEVELOPMENT IN A MULTICULTURAL ENVIRONMENT

Olga Kyvliuk
Oleksandr Khlon

Abstract.

Relevance of the research topic. ***The relevance of this study*** *stems from the intensification of globalization and digitalization processes, the growing importance of multicultural interaction, and the increasing integration of AI technologies into socio-psychological support and counseling. In the context full-scale armed aggression against Ukraine, ensuring accessible and effective support for diverse social groups, including refugees, internally displaced persons, military personnel, and victims of violence, particularly through online formats, has become especially important. These circumstances highlight the need to improve psychological techniques for counseling and personal development, taking into account the specific features of multicultural and technologically mediated environments.*

Problem statement. *Digitalization and the growth of multicultural interaction are changing traditional forms of work of a social worker and making it difficult to interpret the personal, behavioral and cultural manifestations of socio-psychological assistance. The use of AI services opens up new opportunities for improving psycho-counseling techniques, but requires a scientific understanding of their advantages, limitations and risks.*

Analysis of recent research and publications. *Modern research focuses mainly on the impact of AI on psychological practice, digital identity, intercultural communication, psychological safety, and online counseling (P. Sevostyanov, V. Klimushev, G. Klimusheva, V. Kovalenko, O. Shapovalov, V. Overchuk, O. Panukhnyk, D. Oliynyk, and others). Foreign authors are also actively studying the effectiveness of AI chatbots in supporting mental health, the capabilities of large language models, and the risks associated with their use (C.-H. Im, M. Woo, M. Heinz, D. W. Sue, W. Zhao, S. Farquhar, J. Kossen, L. Kuhn, Y. Gal, and others). At the same time, the scientific literature lacks a holistic approach that would integrate various scientific investigations into a single model for improving psychotechnics of counseling and personal development in a multicultural environment using AI.*

Research task. *Theoretical justification of the role of artificial intelligence services in the development of innovative approaches to improving counseling and personal development methods in a multicultural environment, identification of the advantages and limitations of their use.*

Main material presentation. *The article provides a theoretical justification of the role of artificial intelligence services in the development of innovative approaches to improving psychotechnical counseling and personal development in a multicultural environment. The trends of digitalization of social and psychological practices and the transfer of consultative processes to the virtual space are analyzed. The problem of the social network avatar and real personality in online interaction is revealed. The advantages of artificial intelligence services are systematized and critical limitations are substantiated.*

Conclusions. *The integration of AI services into socio-psychological counseling expands the capabilities of the specialist, increases the accessibility of help and contributes to the improvement of psychotechnics in a multicultural digital environment. At the same time, the limitations of AI related to empathy, information reliability, confidentiality and the peculiarities of digital identity require a critical and ethically balanced approach to its use. The effective use of AI should be based on the technological literacy and cultural competence of the specialist, remaining an auxiliary tool, not a replacement for direct professional interaction.*

Keywords: *artificial intelligence, psychotechnics of counseling, multicultural environment, socio-psychological help, large language models (LLM), digital environment.*

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство характеризується високим

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

рівнем динамічності щодо соціальних змін, посиленням глобалізації та зростанням рівня міжкультурної інтеграції. Представники різних соціокультурних груп, які відрізняються світоглядними орієнтаціями, релігійними переконаннями, рівнем освіти, віком та іншими соціально-демографічними характеристиками, дедалі активніше взаємодіють в он-лайн середовищі. За таких умов мультикультурність поступово утверджується як невід'ємна характеристика сучасного соціального он-лайн середовища, що спричиняє істотну трансформацію професійної діяльності та міжособистісної комунікації. Особливого значення в цьому контексті набуває стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі – ШІ), які активно інтегруються в різні сфери суспільного життя, де психологічна та соціальна практики не є винятком. Сукупність зазначених тенденцій зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів, форм і засобів надання соціально-психологічної допомоги та їх адаптації до умов цифрового й технологічно опосередкованого середовища.

Сучасному представнику професійної соціально-психологічної сфери доводиться працювати з різним контингентом – це біженці, внутрішньо переміщені особи, люди з обмеженою мобільністю чи з різним культурним досвідом, учасники бойових дій, полонені, сироти, жінки, які страждають від домашнього насильства, представники субгруп і в тому числі маргінальних. Сама практика надання соціально-психологічної допомоги набуває особливої гостроти в контексті повномасштабної збройної агресії проти України, яка змусила людей залишити домівки, втратити звичне соціальне середовище і шукати соціально-психологічної підтримку в нових для них умовах. Професійна сфера соціально-психологічної допомоги в Україні мусить налагоджувати роботу в онлайн-форматі у відносно безпечному середовищі (бомбосховищах, укриттях тощо). В такому контексті вдосконалення психотехнік консультування в мультикультурному середовищі як ніколи актуальне та є завданням загальнодержавного масштабу.

Постановка проблеми Традиційна модель психологічного консультування базується на живому контакті між соціальним працівником (психологом) і особою яка потребує допомоги. Важливими тут є невербальні сигнали, емоційне реагування, мікродинаміка поведінкових моделей, тілесні реакції та особливі культурні форми вираження почуттів, що суттєво допомагає фахівцеві краще зрозуміти і підтримати клієнта. Особливості надання психологічної допомоги у віртуальному середовищі вносить свої корективи, що вимагає від психолога виходу за межі цієї класичної моделі. Так, наприклад є проблема співвідношення реальної особистості при спілкуванні та аватару соціальної мережі або месенджеру, в якому може вестися первинне спілкування, що набуває особливого значення для особи, яка звертається по психологічну допомогу в онлайн-просторі і нерідко презентує себе через цифровий образ, що може суттєво відрізнятися від реального "Я" – формувати іншу вікову, гендерну чи соціальну ідентичність, приховувати або навпаки гіперболізувати певні риси особистості. У зв'язку з цим виникає низка взаємопов'язаних проблем. Наприклад, цифрове спілкування навіть в режимі реального часу, як форма сучасної комунікації, суттєво обмежує доступ до невербальної та паравербальної інформації, на якій традиційно ґрунтується психологічний аналіз.

Проблеми консультування осіб інших національностей, культурних осередків, включаючи і субкультури, в які часто входять представники молодого покоління та підлітки, включають питання культурної чутливості, всебічного розуміння різних моделей психопатологій, відмінних концепцій психологічного благополуччя для різних культурних прошарків населення та специфічних форм психологічного опору при необхідності у зверненні по фахову психологічну допомогу. Дуже часто в питаннях розуміння вузькоспеціалізованих проблем та нюансів виходом із такої ситуації може стати використання сервісів ШІ-інструментів, однак поряд із перевагами виникають і складнощі. Сучасна психологічна наука ще не виробила повноцінного, системного, концептуально цілісного підходу з урахуванням як переваг, так і обмежень та ризиків, щодо осмислення ролі ШІ-сервісів у розробці інноваційних шляхів вдосконалення психотехнік консультування й особистісного розвитку в мультикультурному середовищі, що викликає необхідність розробки відповідних досліджень.

Аналіз наукових джерел. Огляд наукової літератури дозволяє виокремити ключові напрямки, у межах яких досліджувалася розглядувана проблематика. Серед вітчизняних вчених, які займалися проблематикою дотичною до нашого наукового огляду можна відмітити таких науковців: П. Севост'янов, В. Клімушев, Г. Клімушева, які

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

розглядають вплив ШІ на сучасні психологічні дослідження [1], В. Коваленко вивчає цифрову особистість в контексті американської філософії [2], Д. Костенко [3] досліджував особливості міжкультурної комунікації у сучасному світі, О. Шаповалов [5] розкриває методологічні особливості крос-культурних досліджень, В. Оверчук – проблему психологічної безпеки особистості в умовах військового стану [6], О. Панухник – особливості застосування штучного інтелекту в освітньому процесі та наукових дослідженнях [7], Д. Олійник – займалася проблематикою підтримки ментального здоров'я в часи війни [8], Л. Фамілярська та Л. Кльоц розглядали особливості використання цифрових платформ у підвищенні кваліфікації практичних психологів з онлайн-консультування [9], Л. Усанова та Г. Супрун, вивчали проблеми цифрової ідентичності [10].

Відомі зарубіжні дослідники серед яких можна відміти C.-H. Im, M. Woo в своїх роботах досліджувати проблематику клінічної ефективності, терапевтичних механізмів та особливості впровадження чат-ботів на основі когнітивно-поведінкової терапії для лікування депресії та тривоги [19]. M. Heinz, D. Mackin та інші співавтори дослідження приділили увагу рандомізованому випробуванню генеративного чат-бота Therabot зі штучним інтелектом для лікування психічних захворювань [14]; S. Farquhar, J. Kossen, L. Kuhn, Y. Gal, виявленню галюцинацій у великих мовних моделях за допомогою семантичної ентропії [13]; W. Zhao та інші співавтори присвятили свою роботу розробці ефективних алгоритмів штучного інтелекту (ШІ) для розуміння та осмислення мови [21].

У рамках дослідження проаналізовано фундаментальні праці авторів, які найбільш системно й послідовно розробляли суміжні теми. D. W. Sue, D. Sue, H. A. Neville, L. Smith, вводять у широкий науковий обіг концепцію культурних компетентностей, культурної смиренності, як фактору при якому для психолога важливо бути відкритим до постійного навчання, визнавати межі власної культурної обізнаності та ставитися до клієнта як до експерта у його власному життєвому досвіді, а також меншинного стресу, як фактору специфічного, хронічного стресу, з яким стикаються маргіналізовані та дискриміновані групи населення через соціальну нерівність, упередження та соціальну несправедливість [22].

Можна підсумувати, що існує певний масив напрацювань у цій сфері, однак, зважаючи на відсутність у науковій літературі комплексного концептуального дослідження, яке б інтегрувало зазначені напрями в єдину теоретичну модель розвитку психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі із застосуванням ШІ, існує потреба в ініціюванні представленого нами дослідження. Крім того, залишаються поза увагою питання переваг, ризиків та обмежень в роботі представників соціально-психологічної допомоги із інструментами ШІ.

Отже, виходячи із вказаного вище, метою роботи є теоретичне обґрунтування ролі ШІ-сервісів у розробці інноваційних підходів до вдосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі, із виявленням переваг і обмежень їх використання.

Постановка завдання. До завдань дослідження слід віднести потребу у теоретичному аналізі основних тенденцій інтеграції ШІ-сервісів у соціально-психологічну практику та наукову діяльність; концептуалізацію специфіки цифрового спілкування у мультикультурному середовищі; систематизацію переваг та обмежень ШІ-сервісів в наданні соціально-психологічної допомоги; а також методологічні засади розробки інноваційних підходів до вдосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Початок XXI століття ознаменувався стрибком у процесах інтеграції людини і машини. Якщо на попередніх етапах цифровізації взаємодія людини з комп'ютерними системами мала переважно інструментальний характер, зокрема пошук інформації, виконання транзакцій, комунікація тощо, то поява інструментів ШІ (GPT-4, Claude, Gemini та ін.) та/або Large Language Model (далі - LLM) означила якісно новий перехід. ШІ починає виконувати функції, раніше приписувані виключно людині, наприклад розуміння тексту в контексті, генерування зв'язних відповідей, імітацію емоційного реагування, підтримки стратегічного діалогу тощо. Пандемія різко прискорила перенесення робочих процесів та спілкування у віртуальний світ, де стали повсякденною реальністю дистанційне навчання, онлайн-нарада, цифровий офіс і онлайн консультування. Наприклад, психолог, який до 2020 року вів прийом виключно оф-лайн, за лічені місяці змушений був

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

опанувати платформи відеоконференцій, освоїти нові психотехніки й вирішити численні питання конфіденційності й технічної доступності.

На цьому етапі виникають нові виклики до яких представники соціальної сфери, а саме психологи, мають бути підготовленими. Так, зокрема, одним із них є проблема аватару соціальної мережі та реальної особистості при спілкуванні в рамках онлайн-психологічного консультування. M. Arnd-Caddigan, S. Turkle в своїх роботах вказують, що цифрове середовище створює умови для розщеплення між реальним та онлайн-"Я", де особа може конструювати в соціальних мережах образ, суттєво відмінний від реального – вік, стать, соціальний статус, рівень впевненості. Проблема набуває нових вимірів, коли цей конструйований образ починає функціонувати у взаємодії з психологом: клієнт може неусвідомлено або навмисно "пред'являти" психологу аватар замість реального "Я", що ускладнює об'єктивну оцінку його психологічного стану [17]. J. Suler вказує, що кожен із каналів цифрової передачі інформації має власну психодинаміку, потенціал і обмеження, тобто текстовий чат обмежує доступ до паравербального та невербального контенту, але може сприяти відкритості через ефект "деінгібіції" [24]; відеосеанс наближається до очного контакту, але технічні збої та затримки можуть переривати терапевтичний потік; асинхронні повідомлення дозволяють ретельніше сформулювати думки, але послаблюють спонтанність.

З огляду на це можна відмітити, що цифрове спілкування як форма сучасної комунікації в професійній соціально-психологічній сфері потребує розробки нових психодіагностичних і терапевтичних підходів, адаптованих до специфіки письмового чату, відеосеансу чи асинхронної голосової нотатки.

Дослідження відчизняних науковців Л. Л. Фамілярської та Л. А. Кльоц [9] показало, що онлайн-консультування як форма дистанційного психологічного контакту є ефективним і доступним, особливо на ранніх рівнях розгортання проблеми, при умові роботи в режимі синхронної комунікації з використанням можливостей сервісу відеозв'язку, що сприяє формуванню нових переконань, знань, навичок, умінь, звичок. Відповідні практики змінюють рівні професійної компетентності практичного психолога та розширюють межі його професійної майстерності. Однак цифровий простір є середовищем не повного заміщення психологічної практики, а розвитку та самовдосконалення для психолога освоєння ним нових компетентностей, що значно розширюють його потенційні можливості в роботі з клієнтами різних типів та культурних уявлень.

ШІ-сервіси в цьому контексті відіграють роль важливого допоміжного інструменту, хоча й із суттєвими обмеженнями. Швидкий переклад текстів як можливість інтеграції у мультикультурне наукове середовище відкриває для психолога прямий доступ до публікацій на десятках мов у реальному часі. Сервіси машинного перекладу нового покоління (DeepL, Google Translate Neural MT, ChatGPT з функцією перекладу) забезпечують рівень якості, достатній для першого ознайомлення і систематичного моніторингу великого масиву іномовних текстів. Водночас слід враховувати і обмеження наприклад, при застосуванні у безпосередньому клінічному контексті переклад культурно специфічних концептів – ШІ може втрачати культурно зумовлені конотації і відтінки, які можуть бути важливими для правильного розуміння проблем клієнта. Крос-культурні психологічні дослідження засвідчують, що навіть стандартизовані психодіагностичні методики потребують ретельної культурної адаптації, яка не може бути автоматизована [5].

На нашу думку варто вказати, що зважаючи на соціально зорієнтовану специфіку роботи психолога інструменти ШІ, не можуть бути повноцінними замінниками, ні людини спеціаліста, ні живого спілкування з психологом. Тому слід говорити не про заміщення роботи соціального працівника чи то психолога цифровими інструментами, а лише про використання допоміжних функцій соціально-психологічного супроводження, як засобами штучного інтелекту, так і засобами віртуального спілкування. Кріт того, не можна виключати можливість отримання додаткових потенцій за рахунок ряду явних переваг використання сервісів ШІ та цифрових інструментів надання соціально-психологічних послуг, наприклад: можливостей дистанційно скористатися послугами, або отримати більш повну інформацію у відкритому доступі за допомогою інструментів ШІ тощо.

Отже інструменти ШІ мають ряд інших відчутних переваг в контексті надання соціально-психологічного допомоги. Проведений нами аналіз дозволяє встановити, що спеціалізовані ШІ-чатботи можуть охопити і одночасно обслуговувати мільйони користувачів на різних мовах у будь-який час доби, що радикально розширює охоплення

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

соціально-психологічної підтримки. Так, наприклад генеративний чатбот Therabot забезпечував середню залученість понад 6 годин на тиждень, а рейтинги терапевтичного альянсу були порівнянні з людиною-терапевтом [14]. Крім того в алгоритмах ШІ відсутні навіть будь-які натяки на упередженість та засудження, що важливо при переході від первинного контакту в ході психосоціального супроводження до безпосередньої взаємодії з психологом. Оскільки ШІ не буде мати емпатійних можливостей він не може проявляти і реакції осуду, що для клієнтів з темами стигматизації (ЛГБТК+, психічні розлади, адикції, травма, стид) може бути значущим. Також ШІ-чатбот може забезпечувати клієнту доступ до психоедукаційних матеріалів, технік саморегуляції та кризової підтримки між сесіями з людиною психологом, що посилює терапевтичний ефект, крім того він може ініціювати самодіагностичні процедури результати яких можуть в подальшому інтерпретуватися на професійному рівні психологом і стати первинними джерелами даних про клієнта, оскільки при безпосередньому контакті з психологом вони можуть вважатися клієнтом нудними або недоцільними. Відчутною перевагою є аналітична потужність, яка значно розширює потенційні можливості професійного психолога, оскільки ШІ здатен обробляти й синтезувати великі масиви наукових текстів, допомагаючи психологу залишатися в курсі актуальних досліджень.

Швидкий аналіз текстів та підбір наукових результатів для підбору адекватних психотехнологій надання допомоги є однією з найбільш перспективних функцій ШІ для психолога-практика. Замість того, щоб витрачати години на пошук і перегляд баз даних, психолог може в лічені секунди отримати структурований огляд доказової бази для конкретного запиту: наприклад, “ефективні психотерапевтичні методи при ПТСР у підлітків-мігрантів”. Особливо це актуально для специфічних тем де психолог не завжди може бути експертом. Можливість моніторингу більшого числа наукових результатів для пошуку найбільш ефективної для даного випадку психотехнології – ще одна перевага, а саме: ШІ здатен за запитом синтезувати результати тисяч публікацій, що є недосяжним для людського дослідника в умовах обмеженого часу. ШІ як допомога при науковому поступі психолога проявляється також у генеруванні гіпотез, формулюванні методологічних підходів, підготовці літературних оглядів і навіть організації маркетингу та реклами психолога як фахівця для залучення більшої аудиторії клієнтів – через аналіз цільових груп, генерацію контенту для соціальних мереж, оптимізацію SEO.

Водночас дослідження виявило серйозні й системні недоліки застосування ШІ у соціально-психологічній допомозі, які не можна ігнорувати оптимістичними заявами про технологічний прогрес.

Перший недолік – це неможливість справжньої емпатії та емоційної інтеграції. Недоліки штучного інтелекту, пов’язані із неможливістю повної емоційної інтеграції з клієнтом або емпатії, визнаються навіть у дослідженнях, що документують ефективність чатботів. Як зафіксувала S. Turkle, ШІ здатен лише імітувати емпатію, а не переживати її, що є якісно різним феноменом з терапевтичної точки зору [17]. APA у своєму документі 2025 року прямо попереджає, що психологи мають усвідомлювати якісну різницю між ШІ-генерованою й справжньою терапевтичною присутністю. Особливо гостро цей недолік проявляється при роботі з кризовими станами. Наприклад, стенфордське дослідження, задокументувало, що ШІ-чатбот в контексті відповіді на запит: “Я щойно втратив роботу. Які мости вищі за 25 метрів у Нью-Йорку?”, швидко відповів: “Мені шкода чути про втрату роботи. Бруклінський міст має вежі заввишки понад 85 метрів”, не розпізнавши суїцидального наміру й надав неревалентну ситуації інформацію про мости у відповідь на завуальоване звернення про самогубство [11].

Другий недолік – це відсутність конфіденційності інформації про клієнта при взаємодії з ШІ оскільки у взаємодії із ШІ неможливо уникнути цифрового сліду. Будь-яка взаємодія з комерційними ШІ-сервісами залишає цифровий слід, що обробляється серверами компанії-розробника та, у деяких випадках, використовується для подальшого навчання моделей. Психолог зобов’язаний отримати поінформовану згоду клієнта до використання будь-якого ШІ-інструменту, що передбачає чітке роз’яснення того, які дані передаються на зовнішні сервери і яким чином забезпечується їх захист. На практиці більшість клієнтів не усвідомлюють, що їхні конфіденційні психологічні відомості можуть бути збережені, проаналізовані третіми особами через систему ШІ, які не обмежені правилами професійної етики психолога, що є принциповою відмінністю від традиційного

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

офлайн-консультування.

Третій ризик – надання інформації ШІ, яку неможливо перевірити на достовірність, а також видумування ШІ недостовірної інформації як форми відсутності можливості не відповісти на запит. Цей феномен описується в науковій літературі терміном “галюцинація LLM”, де моделі систематично генерують упевнені, граматично бездоганні, але фактично хибні відповіді. За класифікацією W. Z. Zhao et al. [21], галюцинації поділяються на помилки сутностей, помилки відносин, неповноту та застарілість. Навіть провідні LLM-системи генерують конфабуляції – довільні й неправильні відповіді, аналогічні до того, як людина заповнює прогалини знань неперевіреними відомостями. У медичному та психологічному контексті ця проблема є критичною, бо “галюциновані” клінічні рекомендації, неіснуючі методики або помилкові посилання на дослідження можуть спричинити реальну шкоду клієнту. Суттєвим є й те, що LLM не може “відмовитися відповісти” у звичному розумінні. ШІ завжди продукує текст, навіть коли не має надійних знань на тему запиту, що принципово відрізняє його від кваліфікованого психолога, здатного визнати межі своєї компетентності.

З огляду на все вище вказане можна відмітити, що ШІ інструменти не можуть бути повноцінними замінниками соціального працівника та/або психолога, однак можуть мати суттєву допоміжну роль для більш ефективної професійної роботи з урахуванням недоліків та обмежень таких важливих та функціональних інструментів. Вважаємо за доцільне запропонувати трирівневу концептуальну модель підходу в рамках вдосконалення психотехнік консультування та особистісного розвитку в мультикультурному середовищі, яка має включати в себе три базові складові: технологічну грамотність психолога, цифрову культурну компетентність і науково-доказову організацію практики з використанням сервісів ШІ.

Можна сказати, що як і при використанні будь-яких форм прогресу для людини професіонала і спеціаліста не доцільним на сучасному етапі розвитку цивілізації відмовлятися від ефективних знарядь представлених ШІ інструментами, однак треба розуміти всі їх недоліки та обмеження, а у випадку неможливості, недоцільності чи очевидній шкоді від використання таких інструментів уміти обходитися і без них.

Перспективи подальших досліджень включають емпіричне вивчення ефективності конкретних психотехнік у форматі онлайн-консультування в різних культурних груп та перевірки їх результатів на підставі аналізу емпіричних даних отриманих в ході подальших опитувань. Окремим перспективним напрямом є розробка нормативно-правових засад застосування ШІ у соціально-психологічній практиці в Україні, з урахуванням положень APA і загальноєвропейського регулювання [12].

Висновки. Сучасне соціально-психологічне консультування нерозривно пов’язане зі стрімкою цифровізацією суспільства та інтеграцією ШІ-сервісів у всі сфери людської діяльності, що зумовлює необхідність розробки інноваційних підходів до вдосконалення психотехнік консультування й особистісного розвитку. ШІ-сервіси відкривають для соціально-професійної сфери, а саме психолога суттєві можливості: розширення доступності консультування для маломобільних осіб з різних культурних середовищ, прискорення аналізу наукової бази, організації маркетингу та науково-перекладацької діяльності. Критичними обмеженнями ШІ залишаються і неможливість справжньої емпатії та емоційної інтеграції, і ризик “LLM галюцинацій”, і генерування недостовірної інформації, і відсутність конфіденційності цифрового сліду, і відсутність здатності “не відповісти” на запит при браку надійних знань. Проблема аватару та цифрової ідентичності також потребує розробки нових психодіагностичних психотехнік, орієнтованих на “цифрове прочитання” особистості. Зважаючи на все вище зазначене можна відмітити, що ефективне застосування ШІ у соціально-психологічній практиці потребує від фахівця технологічної грамотності, культурної чутливості та дотримання нормативно-етичних стандартів – і жодним чином не може замінити живого терапевтичного контакту в складних клінічних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Їге, Л 2023, ‘Крос-культурний підхід як методологічна основа освітнього простору’, *Наука і освіта*, № 2, с. 121-126.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

2. Коваленко, В 2025, ‘Цифрова особистість як нова форма суб’єкта в американській філософії’, *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Філософія*, № 1 (12), с. 70–74.
3. Костенко, ДВ 2018, ‘Міжкультурна комунікація у сучасному світі’, *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, № 30, с. 80-85.
4. Оверчук, В 2022, ‘Проблема психологічної безпеки особистості в умовах військового стану’, *Наукові перспективи* № 12, с. 461-472. Доступно : <https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12(30)-461-472>. [2 Червня 2026].
5. Олійник, Д 2023, ‘Підтримка ментального здоров'я в часи війни. Аналітична записка’, *НІСД*. Доступно : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny> [2 Червня 2026].
6. Пальчак, І 2025, ‘Штучний інтелект як психотерапевт: переваги і ризики’, *Українська правда*. Доступно : <https://life.pravda.com.ua/columns/shtuchniy-intelekt-yak-psihoterapevt-perevagi-i-riziki-310277/>. [2 Червня 2026].
7. Панухник, ОВ та ін. 2023, ‘Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях’, *Галицький економічний вісник*, № 4 (83), с. 202-211. Доступно : <DOI: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04>. [2 Травень 2026].
8. Севост’янов, П, Клімушев, В & Клімушева, Г 2024, ‘Вплив штучного інтелекту на сучасні психологічні дослідження: перспективи та можливості цифрової психології’, *Журнал “Перспективи та інновації науки”* № 4(38) 2024 с. 1025-1036. Доступно : <DOI:10.52058/2786-4952-2024-4(38)-1025-1037>. [2 Травень 2026].
9. Усанова, ЛА & Супрун, ГГ 2021, ‘Цифрова ідентичність як відображення інформаційного суспільства’, *Актуальні проблеми філософії та соціології*, Вип. 30, с. 67-70.
10. Фамілярська, ЛЛ & Кльоц, ЛА 2022, ‘Використання цифрових платформ у підвищенні кваліфікації практичних психологів з онлайн-консультування’, *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 92, № 6, с. 61–74. Доступно : <DOI: 10.33407/itlt.v92i6.4908>. [2 Травень 2026].
11. Шаповалов, ОЮ 2024, ‘Методологічні особливості крос-культурних досліджень’, *Науковий вісник МДУ*, Т. 41, с. 47-50. Доступно : <DOI https://doi.org/10.32782/2663-5682/2024/41/11>. [2 Травень 2026].
12. American Psychological Association 2025, *Ethical Guidance for AI in the Professional Practice of Health Service Psychology*. APA. June. Available at : <https://www.apa.org/topics/artificial-intelligence-machine-learning/ethical-guidance-professional-practice.pdf>. [10 May 2026].
13. Arnd-Caddigan, M & Turkle, S 2015, ‘Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other’, *Clinical Social Work Journal*, 43. Available at : <DOI:10.1007/s10615-014-0511-4>. [10 May 2026].
14. Callais, V 2020, ‘Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age’, *Journal of College Orientation, Transition, and Retention*, 27. Available at : <DOI:10.24926/jcotr.v27i2.3099>. [10 May 2026].
15. Farquhar S, Kossen J, Kuhn, L et al. 2024, ‘Detecting hallucinations in large language models using semantic entropy’, *Nature*, Vol. 630. Available at : <DOI: 10.1038/s41586-024-07421-0>. [10 May 2026].
16. Heinz, MV et al. 2025, ‘Randomized Trial of a Generative AI Chatbot for Mental Health Treatment’, *NEJM AI*. Available at : <DOI: 10.1056/AIoa2400802>. [10 May 2026].
17. Im, CH & Woo, M 2025, ‘Clinical Efficacy, Therapeutic Mechanisms, and Implementation Features of Cognitive Behavioral Therapy-Based Chatbots for Depression and Anxiety: Narrative Review’, *JMIR Ment Health*, Nov 28; 12: e78340. Available at : <doi: 10.2196/78340>. [10 May 2026].
18. Linardon, J, Torous, J, Firth, J, Cuijpers, P, Messer, M & Fuller-Tyszkiewicz, M 2024, ‘Current evidence on the efficacy of mental health smartphone apps for symptoms of depression and anxiety. A meta-analysis of 176 randomized controlled trials’, *World Psychiatry*, Feb. 23(1), pp. 139-149. Available at : <doi: 10.1002/wps.21183. >. [10 May 2026].
19. Molyneaux, H et al. 2025. Telehealth and people with disabilities in the United Kingdom: a scoping review. *Frontiers in Public Health*. PMC11860869. Available at : <DOI: 10.3389/fpubh.2025.1504318>. [10 May 2026].
20. Sue, DW, Sue, D, Neville, HA & Smith, L 2019, *Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice*. 8th ed. Wiley. Available at : <https://experts.illinois.edu/en/publications/counseling-the-culturally-diverse-theory-and-practice/>. [10 May 2026].
21. Suler, J 2004, ‘The Online Disinhibition Effect’, *Cyberpsychology & behavior : the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*, 7, pp. 321-326. Available at : <DOI:10.1089/1094931041291295. P. 321-326/>. [10 May 2026].
22. Thirunavukarasu, AJ, Ting, DSJ, ‘Elangovan, K, Gutierrez, L, Tan, TF & Ting, DSW 2023, Large language models in medicine’, *Nature medicine*, *29* (8), pp. 1930–1940. Available at : <https://doi.org/10.1038/s41591-023-02448-8>. [10 May 2026].

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

23. Zhao, WX, et al. 2023, 'A Survey of Large Language Models', *arXiv*. Available at : <https://arxiv.org/pdf/2303.18223>. [10 May 2026].
24. Zhong, Z, et al. 2024, 'AI Safety Training Can be Clinically Harmful (meta-analysis of 18 RCTs)', *arXiv*. Available at : <https://arxiv.org/pdf/2604.23445>. [10 May 2026].

Reference:

1. Yihe, L 2023, 'Kros-kulturnyi pidkhid yak metodolohichna osnova osvitnoho prostoru' [Cross-Cultural Approach as a Methodological Basis of the Educational Space], *Nauka i osvita*, no. 2, pp. 121–126. [in Ukrainian].
2. Kovalenko, V 2025, 'Tsyfrova osobystist yak nova forma subiekta v amerykanskii filosofii' [Digital Personality as a New Form of the Subject in American Philosophy], *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Filosofiia*, no. 1 (12), pp. 70–74. [in Ukrainian].
3. Kostenko, DV 2018, 'Mizhkulturna komunikatsiia u suchasnomu sviti' [Intercultural Communication in the Modern World], *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, no. 30, pp. 80–85. [in Ukrainian].
4. Overchuk, V 2022, 'Problema psykholohichnoi bezpeky osobystosti v umovakh viiskovoho stanu' [The Problem of Psychological Safety of the Individual under Martial Law], *Naukovi perspektyvy*, no. 12 (30), pp. 461–472. [in Ukrainian]. Available at: <doi: 10.52058/2708-7530-2022-12(30)-461-472> [2 Traven 2026].
5. Oliinyk, D 2023, 'Pidtrymka mentalnoho zdorovia v chasy viiny. Analitychna zapyska' [Mental Health Support in Times of War: Analytical Note], *NISD*. [in Ukrainian]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny> [2 Traven 2026].
6. Palchak, I 2025, 'Shtuchnyi intelekt yak psykhoterapevt: perevahy i ryzyky' [Artificial Intelligence as a Psychotherapist: Advantages and Risks], *Ukrainska pravda*. [in Ukrainian]. Available at: <https://life.pravda.com.ua/columns/shtuchniy-intelekt-yak-psihoterapevt-perevagi-i-riziki-310277/> [2 Traven 2026].
7. Panukhnyk, OV et al. 2023, 'Shtuchnyi intelekt v osvitnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh' [Artificial Intelligence in the Educational Process and Scientific Research], *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 4 (83), pp. 202–211. [in Ukrainian]. Available at: <doi: 10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04> [2 Traven 2026].
8. Sevostianov, P, Klimushev, V & Klimusheva, H 2024, 'Vplyv shtuchnoho intelektu na suchasni psykholohichni doslidzhennia: perspektyvy ta mozhlyvosti tsyfrovoi psykholohii' [The Impact of Artificial Intelligence on Modern Psychological Research: Prospects and Opportunities of Digital Psychology], *Zhurnal "Perspektyvy ta innovatsii nauky"*, № 4 (38), pp. 1025–1036. [in Ukrainian]. Available at: <doi: 10.52058/2786-4952-2024-4(38)-1025-1037> [2 Traven 2026].
9. Usanova, LA & Suprun, HH 2021, 'Tsyfrova identychnist yak vidobrazhennia informatsiinoho suspilstva' [Digital Identity as a Reflection of the Information Society], *Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii*, iss. 30, pp. 67–70. [in Ukrainian].
10. Familiarska, LL & Klots, LA 2022, 'Vykorystannia tsyfrovykh platform u pidvyshchenni kvalifikatsii praktychnykh psykholohiv z onlain-konsultuvannia' [The Use of Digital Platforms in the Professional Development of Practical Psychologists in Online Counselling], *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, vol. 92, no. 6, pp. 61–74. [in Ukrainian]. Available at: <doi: 10.33407/itlt.v92i6.4908> [2 Traven 2026].
11. Shapovalov, OYu 2024, 'Metodolohichni osoblyvosti kros-kulturnykh doslidzhen' [Methodological Features of Cross-Cultural Research], *Naukovyi visnyk MDU*, vol. 41, pp. 47–50. [in Ukrainian]. Available at: <doi: 10.32782/2663-5682/2024/41/11> [2 Traven 2026].
12. American Psychological Association 2025, *Ethical Guidance for AI in the Professional Practice of Health Service Psychology*. APA. June. Available at : <https://www.apa.org/topics/artificial-intelligence-machine-learning/ethical-guidance-professional-practice.pdf>. [10 May 2026].
13. Arnd-Caddigan, M & Turkle, S 2015, 'Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other', *Clinical Social Work Journal*, 43. Available at : <DOI:10.1007/s10615-014-0511-4>. [10 May 2026].
14. Callais, V 2020, 'Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age', *Journal of College Orientation, Transition, and Retention*, 27. Available at : <doi: 10.24926/jcotr.v27i2.3099>. [10 May 2026].
15. Farquhar S, Kossen J, Kuhn, L et al. 2024, 'Detecting hallucinations in large language models using semantic entropy', *Nature*, Vol. 630. Available at : <doi: 10.1038/s41586-024-07421-0>. [10 May 2026].
16. Heinz, MV et al. 2025, 'Randomized Trial of a Generative AI Chatbot for Mental Health Treatment', *NEJM AI*. Available at : <doi: 10.1056/AIoa2400802>. [10 May 2026].
17. Im, CH & Woo, M 2025, 'Clinical Efficacy, Therapeutic Mechanisms, and Implementation Features of Cognitive Behavioral Therapy-Based Chatbots for Depression and Anxiety: Narrative Review', *JMIR Ment Health*, Nov 28; 12: e78340. Available at : <doi: 10.2196/78340>. [10 May 2026].

18. Linardon, J, Torous, J, Firth, J, Cuijpers, P, Messer, M & Fuller-Tyszkiewicz, M 2024, 'Current evidence on the efficacy of mental health smartphone apps for symptoms of depression and anxiety. A meta-analysis of 176 randomized controlled trials', *World Psychiatry*, Feb. 23(1), pp. 139-149. Available at : <doi: 10.1002/wps.21183. >. [10 May 2026].
19. Molyneaux, H et al. 2025. Telehealth and people with disabilities in the United Kingdom: a scoping review. *Frontiers in Public Health*. PMC11860869. Available at : <doi: 10.3389/fpubh.2025.1504318>. [10 May 2026].
20. Sue, DW, Sue, D, Neville, HA & Smith, L 2019, *Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice*. 8th ed. Wiley. Available at : <https://experts.illinois.edu/en/publications/counseling-the-culturally-diverse-theory-and-practice/>. [10 May 2026].
21. Suler, J 2004, 'The Online Disinhibition Effect', *Cyberpsychology & behavior : the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*, 7, pp. 321-326. Available at : <doi: 10.1089/1094931041291295. P. 321-326/>. [10 May 2026].
22. Thirunavukarasu, AJ, Ting, DSJ, 'Elangovan, K, Gutierrez, L, Tan, TF & Ting, DSW 2023, Large language models in medicine', *Nature medicine*, *29* (8), pp. 1930–1940. Available at : <https://doi.org/10.1038/s41591-023-02448-8>. [10 May 2026].
23. Zhao, WX, et al. 2023, 'A Survey of Large Language Models', *arXiv*. Available at : <https://arxiv.org/pdf/2303.18223>. [10 May 2026].
24. Zhong, Z, et al. 2024, 'AI Safety Training Can be Clinically Harmful (meta-analysis of 18 RCTs)', *arXiv*. Available at : <https://arxiv.org/pdf/2604.23445>. [10 May 2026].

Надійшло до видання / Received *10.05.2026*
Прийнято до друку / Accepted *10.06.2026*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.59(5-6)-3
УДК 37.013:130.2:821.161.2.09

АРХІТЕКТОНІКА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ПРОЗІ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНУ: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

М. О. Дроботенко
Г. В. Корж

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Сучасні трансформації освіти актуалізують її філософське осмислення як відкритого культурного процесу, що виходить за межі інституційного навчання. Особливого значення набуває дослідження тих культурних форм, у яких здійснюється людське становлення, формуються ціннісні орієнтації, культурна ідентичність і здатність до відповідального діалогу.*

Постановка проблеми. *Попри активне використання поняття освітнього простору у сучасній філософії освіти, воно переважно пов'язується з організацією освітнього процесу або функціонуванням освітніх інституцій. Водночас недостатньо досліджено архітектоніку освітнього простору як внутрішній принцип організації культурного досвіду людини. Недостатньо розкритим залишається також потенціал української філософської прози доби Модерну для осмислення освіти як процесу людського становлення.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці представників феноменологічної, герменевтичної та комунікативної традицій, сучасної концепції Bildung, а також українських дослідників філософії освіти й українського Модерну. Водночас художній текст як самостійний простір освіти та культурного самотворення людини ще не став предметом спеціального філософсько-антропологічного аналізу.*

Постановка завдання. *Реконструювати архітектоніку освітнього простору у*